

n het eigen
zwijgen over
vonden het
ns doordrong
aar niet naar
kwesities, die
ianisme, ethi-
ijn-van-het-te-
tegenover ge-
los te maken
en kring. We
dat we twee
velen polemie-
in als goede
olemisch pad
r die „navol-
het valsche
nummer de
laad, we had-
k zeer scherp
en -congres.
Ds van 't Sant
ter en Buch-
fd al gebogen
es van theom-
hebt u nu
ijks tegen Ds
er alles van,
aldigd werden,
de zaak in-
hun polemiek;
ck en Kuyper.
an Den Haag-
wij het deden
edikanten.

aad van Den
ene stemmen.
Ds van 't Sant
ren; want ze
and-deputaten.
t ons evenmin
geloof ik, geen
anten, en één
staat gekomee,
van Kampen
ste polemiek
ok geen recht,
die een paar
te geven com-
oudigste waar-
ener tweeërlei
we vragen ons
Den Haag-West
van een petitie
herpelijk en ge-
amenleden des
„bedroeft“ —
n luistert naar
„vele ervaren
t ervaren chris-
in beginsel der
polemiek „ver-
eying — „jon-
i erop, dat de
spreekt; zij zien
ullen tegen een
i gereformeerde
iöeten dus wel
ltijd. Zij mogen
waarom mogen
ren“ voeren —
waarom moeten
mee ophouden?
der zullen hier
len daartoe be-
u de polemieken

a Prof. Vollen-
Prof. Waterink
Theol. Faculteit
hoven behooren
zullen die depu-
met de Theol.
gleraren hooren
envoudige plicht
i over het geval.
t Ds Steen, zul-
Psychè. Apol-
s Steen gehoord
Mag men hem
choenmaker zich

ra den heer A.
neren. Moet de
gehoord worden?
Calvinistenbond
tellen. Maar valt
kerandstuk toch
ikken van ab-
belang?? In
e „polemist“ (of
en bewaren??)
ou het hem aan
oelen? Hij hoort
ekeren, dat „de
ook thans dozen
oogleraren, doe-
in gebruiken om
is helderder licht
— nu men toch

alle dagbladlezers erbij haalt, moet hij wel even toelichten hoe zijn „polemist“ geboren is. Prof. Schilder herinnert zich, hoe indertijd, toen hijzelf nog geen „hoogleeraar, doctor, of vakman“ was, een predikant van Den Haag-West in „De Heraut“ een warme aanbeveling schreef van Prof. Haitjema's „Hoogkerkelijk Protestantisme“. Hoe hij daarna — zonder dien predikant van Den Haag-West of „De Heraut“ daarover hard te vallen (want hij wist zelf alles van haastig-recenseeren af) het heelmaal niet abstract-wetenschappelijke, maar op het kerkelijke en studenten-leven en schoolwezen diep ingrijpende probleem van Prof. Haitjema heeft aangepakt, in zijn niet-vakman-periode, diep-vertuigd, dat die niet-polemische Heraut-recensie van den predikant van Den Haag-West kwaad zou doen, als zij in haar niet-polemiseren ingang vond. Hoe hij toen wel smaad verduren moest van de zijde van Prof. Haitjema (die zich tegenover hem beriep op die goede Heraut-recensie van den thans in den kerkeraad óók vóór-stemmenden predikant), maar hoe „de Heere (ook) dezen arbeid gebruikt heeft om de Goddelijke waarheid“ in het leven der kerk weer te doen herleven. Hij zag met blijdschap, dat ook die predikant van Den Haag-West de gevaren van Prof. Haitjema's werk zag, en b.v. voor ouderlingen er tegen spreekt, om daarmee te logenstraffen, wat thans velen schijnen te denken in Den Haag-West, dat die kwestie „abstract-wetenschappelijk“ is. En de z.g. polemist Schilder herinnert zich nog meer. Hij weet het nog, hoe hij (intusschen onder de „vakmannen“ opgenomen), zijn laatste radio-propaganda-rede voor de V. U. heeft gemaakt tot een rede anti-Haitjema; wij anders de V. U., met theologische en niet-theologische hoogleeraren, geen grond meer onder de voeten hield. Hoe hij toen netjes bedankt werd, schriftelijk, voor de rede. En hoe hij toen — nadat het wetenschappelijk vraagstuk als zoodanig uit den strijd kon gelicht worden, eenvoudig de consequentie heeft gevraagd van dit standpunt, ook voor Calvinistenbond en -congres. In zijn eenvoud meent de man nog altijd, dat dat toen heelmaal geen abstract-wetenschappelijke kwestie, maar een heel-gewoon-organisatorische was. En een kwestie van propaganda der beginselen. En van zuiverhouding van ons onderwijs, hooger en middelbaar. En een kwestie van vervulling van die roeping, die aan NEDERLAND TEGENOVER HET BUITENLAND in een (werkelijk) breed perspectief gegeven is door God, blijkens het woord van Dr A. Kuyper, gesproken in 1892, gelijk ons blad opzettelijk dat woord verleden week (in dezelfde week, waarin Den Haag-West de dagbladen stof gaf) citeerde tegenover... hervormden, maar tot herinnering aan gereformeerden; zie het hoofdartikel van toen. En in zijn eenvoud meent hij nog altijd, dat hij in het aan de orde stellen van die organisatorische kwestie gelijk had, precies gelijk toenmaals Dr K. Dijk. En dat hij zich verachten zou, als hij tot hervormden zóó, maar tot gereformeerden anders sprak. En dat hij daarin „breed“ zien wou in denzelfden zin, waarin hij Dr Kuyper in 1892 hoorde spreken; „breed“ in denzelfden zin, waarin Dr A. Kuyper de oecumenische lieden van heden, wijl ze b.v. de twaalf Artikelen niet eens meer gelooven, separatistisch noemt. En hij heeft dit honderd keer gezegd, en zegt het nu voor de honderd-éerste maal, en zal tegenover alle kerkeraden en curatoren het volhouden. Zoodra hij het niet meer zal volhouden, zal hij meteen verklaren, van het „algemeene“ (oecumenische) christendom afgeraakt te zijn, en consequenties trekken à la Marchant (niet roomsch wordende, maar geen enkele kerk meer toevallende). Hij zal dan „buiten-kerkelijk“ „vroom“ worden. Waarvoor hem God beware.

Polemiek eerst van Prof. Hepp en repliek van Prof. Schilder inzake pluriformiteit, kondigt een ander als vervolgnummer aan. O ja, zeker. Maar in zijn eenvoud meent de redacteur van „De Reformatie“ nog, dat een kwestie, die „De Heraut“ jaren lang besproken heeft, die in gravamina ter synode aan ouderlingen en dagbladcorrespondenten ter beslissing en ter reportage overgegeven is, die ook op ouderlingenconferenties behandeld is, net zoo min tot de „abstract-wetenschappelijke“ kwesties te rekenen valt, als die van het voorgaande punt. Waarom mocht Dr A. Kuyper in een populair blad wel tóezeggen, op Pater Bendorps bedenkingen in te gaan, en waarom mocht Dr K. Schilder het (nu Dr Kuyper geen tijd had) voor een heel klein gedeelte niet doen?

O, zegt iemand, nu slaat u op hol, waarde broeder, want de kerkeraad van Den Haag-West wil wél, dat gij af en toe, immers „van tijd tot tijd“ uw „bevindingen“ publiceert.

We nemen er dankbaar nota van, maar herinneren ons den gulden tijd, toen Dr A. Kuyper niet zoo maar eens af en toe enkele van zijn „bevindingen“ liet afdruppen tot het volk, doch in een levend contact met de belijdende gemeenschap van priesters, profeten, koningen midden in den strijd stond, en heusch niet wachtte, tot hij eens enkele bevindingen kon publiceren als „fertige“ resultaten. En we herinneren ons, dat het toen goed was bij ons; dat toen de studeerkamer-man zomaar temidden van de andere

geloovigen stond, vijand van „schotjes“. Gelijk wij zelf trouwens herhaaldelijk tegen het verknippen van het leven in „sectoren“ en „terreinen“ — los van elkaar — geschreven hebben. En als daar iemand spreekt van „abstract-wetenschappelijke vraagstukken“, dan herinneren wij ons met grooten dank, hoe na de intrede van het nieuwe kwartaal het aantal abonnés op ons blad ondanks crisis in oeconomischen en... in anderen zin (b.v. door anonyme Vaz-Dias- en andere berichten) zóó is gewassen, dat hun totaal-getal geslègen is. Wij zeggen dit niet om te snoeven, maar wel, om eraan te demonstreeren, dat het geen abstract-wetenschappelijke, maar levens-kwesties zijn, die hier aan de orde gesteld zijn. En wij betwisten ten stelligste, in het voetspoor van Abraham Kuyper en van de heirschare der getrouwe getuigen van Jezus Christus hier boven en hier beneden, het recht van die tegenstelling tusschen wetenschappelijke- en levens-kwesties. En aan meer dan één broeder, die in Den Haag-West vóór stemt, zou ik willen vragen: hoe lang hinkt gij op twee gedachten? Indien de door „De Reformatie“ bestreden bewegingen oecumenisch zijn, volgt die na, en neemt dan nog scherpere resoluties, en vooral minder vaag. Maar indien de gereformeerde belijdenis oecumenisch is, en het handhaven daarvan b.v. inzake het kerk-, gelijk in het openbarings-begrip, de oecumenische trouw bewaart, en indien het in dezen tijd meer dan ooit erop aankomt, hardop de vraag te stellen: wie en wat is oecumenisch? zij, die het zeggen te zijn? of zij, die in de lijn der oecumenische concilies loopen, óók inzake de grondvragen van openbaring, tijd-eeuwigheid, geschiedenis, heilsfeit, kerk? dan moet men God ernstig bidden, bewaard te worden van een beschimmeld kerkelijk leven, waarin studeerkamer-menschen af en toe eens hun „bevindingen“ in een tijdschrift deponeren, en verder maar het volk laten heen-en-weer-wandelen tusschen handwijzers die hier in déze, en ginds in tegenovergestelde richting wijzen. Dr Dijk, Ds v. 't Sant, weten wel dat de „leiders“ slechts één geluid kunnen geven, indien zij allen éénlei daad doen. Ze weten ook, dat dat ontbreekt; en dat dit ontbreken publiek is; en daarom moeten ze niet dat geluid, maar die daad bespreken.

Zoover dus het stuk van Den Haag-West de polemiek schijnt te willen breken, zeg ik erlegen: neen. En ik zal dat blijven zeggen. Alle schepsel Gods is goed; het is maar de vraag, of wij het recht gebruiken. En op dat punt past geen vage nolitie, maar een concrete bewering. Men kan niet klagen, dat „De Reformatie“ niet op concrete bedenkingen ingaat; „dóórpraten“! zeiden we, tot hervormden, en ook tot gereformeerden. En liever dan algemeene aanduidingen, die de dagblad-lezende, op vette letters verzolte massa soms helpen in het niet-wederstaan-van-eigen-misverstanden, wijzen men concrete fouten aan. Wie een bundeltje onwaarheden publiceert — „De Heraut“ b.v. inzake Dr Marmelstein, — make de waarheid bekend, en dan dadelijk. Wie een ziel beschadigt, als hij een kwestie moest behandelen, betuige leedwezen. Maar men vluchte niet in een houding, die een heel gewoon maaksel Gods — de polemiek — aan banden leggen wil. Wel de zonde, niet dat maaksel Gods, worde bestreden.

Daarom vrage men naar de oorzaken. Dat is vruchtbaarder werk. Is het tegenwoordig ongeoorloofd, te vragen, of „de Heraut“ inzake promotie-recht één pijl uit den wapenkoker heeft weggenomen. Ontkent, wie zoo'n vraag stelt, polemiek? Is het ongeoorloofd, dat, als een hoogleeraar (blijkens eigen woorden) van een inmiddels ook zoo heetenden broeder verklaart, dat hij „snijdt in het hart der reformatie“, deze laatste daarop antwoordt? En dit dan breed doet, omdat het anders geen antwoord is? En dit doet voor hetzelfde publiek, dat vroeger ook voor dezelfde kwestie geïnteresseerd werd?

De Haagsche missive betreuren wij. Want zij richt zich tot een verkeerd adres, spreekt in vage termen, legt anderen lasten op, die leden van het adresseerende lichaam in andere kwesties afwijzen, ontzegt aan anderen rechten, die diezelfde leden zich assumeeren, redeneert in algemeene termen uit een gedachtenkring, die herhaaldelijk óók tegen deze kerkeraadsleden zelf gekeerd is, constateert dat verwijdering ontstaat, waar anderen meenen, dat de opbouw weer mogelijk gemaakt wordt, komt voor de schare met een tot anderen gericht verzoek om „eens te praten“, terwijl er onder zijn leden zijn, die heel goed weten, dat onder de polemisten er zijn, die allang en bij herhaling geprobeerd hebben te „praten“, en het ten deele ook hebben gedaan.

Het Haagsche stuk spreekt van abstract-wetenschappelijke kwesties, onder bijkbaren (althans voor de toeziende schare onbetwistfelden) terugslag, óók op een calvinistencongres. „Abstract-wetenschappelijk“? Maar een verzoek tot steun van dat congres kwam onlangs in ook bij een broeder-kruidenier. Waarom mag inzake éénzelfde zaak de ene professor dien broeder-kruidenier een offer vragen, en de ander hem niet in de krant voorlichten? Wij zijn hier in Nederland, niet in Zuid-Afrika, en hebben hier onze eigen geschiedenis. En men moet de groote vraagstuk-

ken van onzen gereformeerden strijd niet verengen tot een kwestietje van een paar theologen. Naar ik meen zijn er ook juristen in betrokken (was het congreswoord van den rector der V. U., dat van een theoloog?, wat wil Den Haag toch met zijn theologen-problemen?) en literatoren, en leeraren en heel veel anderen.

„In raadselen wandelt de mensch op aard.“ De kerk begaf zich hier „op het terrein der wetenschap“! Maar waar is haar profetie?

K. S.

ONTWERP-LEERBOEK-1933.

Namens de gewezen Deputaten van de Generale Synode van Arnhem voor een „Ontwerp-Leerboek voor de Catechisatiën“ brengt de ondergeteekende ter kennis, dat hij Ds Schouten nog berusten eenige verzegelde enveloppen, die door de afzenders eener Proeve niet zijn teruggevraagd. Toch is vernietiging of teruggave gewenscht. Inzenders gelieven dus of Ds Schouten te machtigen tot vernietiging of hem terugzending te vragen. Afzenders, die onbekend wenschen te blijven, kunnen een adres opgeven, waaraan hun enveloppe moet gezonden worden. In elk geval wende men zich dus tot Ds J. L. Schouten, 2e Constantijn Huygensstraat 48, Amsterdam.

Kampen, 3 Mei 1935.

A. G. HONIG.

(Tot ons leedwezen bleef door verzuim onzerzijds dit stuk een week liggen. Red.)

Literaire kanteekeningen.

De dialoog in de christelijke literatuur.

III. (Slot.)

Aansturen op de kern.

Het ligt niet in mijn bedoeling, door het geven van meerdere voorbeelden deze aantekeningen te uitgebreid te maken.

Over het algemeen mogen wij niet klagen over den dialoog in het werk onzer jongere auteurs. Doch om nog even te bewijzen, dat men niet bepaald „jong“ in jaren behoeft te zijn om een modernen dialoog te schrijven, wijs ik op het werk van Ds H. J. Heynes, die den dialoog als een scherp wapen hanteert.

Ds Heynes is altijd zijn eigen weg gegaan, heeft zich niets van 1880 aangetrokken, en bereikte in zijn „gesprekken“ een felheid, een korthed, waaraan menig „zakelijk“ ingesteld auteur van 1935 niet kan tippen.

Aan den vader van het Noord-Hollandsch jongetje Aldert, wordt door een man, „die van 2000 kippen bestaat“, gevraagd of zijn zoontje bij hem te werk kan komen. Dan lezen we:

„Me vrouw is binnen“, zeide de vader.

Deze groote kippenhouder deed nu binnen zijn

vraag. „'s Kijken of ik 'm zie“, antwoordde zijn moeder.

Ze riep haar zoontje van de straat. „Wille je bij

deuzen man werken?“ vroeg zij.

„Neen“, sprak het jongetje Aldert.

„le zeit „nee“,“ zeide zijn moeder tot den man.

„Dag vrouw“, zei de man.

„Nou, 'edag“, zei de moeder van het jongetje Aldert.

Aan dit dialoogje behoeft ik niets toe te voegen.

Resumerende vraag ik: kunnen de jongere auteurs niet wat meer aansturen op de kern van het gesprek?

Zouden onze romans er iets aan verliezen, wanneer op de vaak ellenlange en meestal vrij onbenullige gesprekken eens duchtig „bezuinigd“ werd?

Zou een „turf“ als „Jeugd Steigert“ van Nelly van Dijk-Has (zij 't dan in wat smallere lijn) niet heel wat meer genietbaar zijn geworden, als de schrijfster afstand had kunnen doen van de talloze niets om 't lijf hebbende „gesprekjes“?

Ik weet, dat een schrijver somtijds, voor het typeren van een bepaald slag menschen, een dialoog moet geven, waaraan hij zelf niet direct „plezier“ beleeft. Doch hij verlustige zich niet in een uitvoerige reportage van zulk gepraat.

Het „laat uwe woorden weinige zijn“, mocht wel als „tekst“ op menig dames-schrijfbureautje staan.

Als reactie op den uitvoerigen dialoog zie ik de korte, brokkelige gesprekken in „Marceline“ van Houwink. Als overgang verklaarbaar, doch wij kunnen bij reactie alleen niet leven.

Ik geloof aan de mogelijkheid voor onze jonge christelijke literatuur, nu een vormgeving te vinden, welke regelrecht aanstuit op onzen tijd.

Dat is allereerst een beheerscht tempo. Wij moeten het aandurven wat minder over de dingen te redeneeren, en wat meer te luisteren naar het leven zelf.

Vooral ook, door de menschen, die wij in onze boeken scheppen, wat meer vrijheid van leven te gunnen.

Door voldoende tempo te geven, voorkomen we gerechtvaardigde verveling bij de lezers. Het is met een roman vaak als met een preek: pas op voor het doode punt.

Neen, wij behoeven niet te vreezen voor oppervlakkigheid, wanneer wij de breedte verwisselen voor de diepte.